

OB ŠTEVILNIH NAGRADAH SLOVENSKIM ETNOLOGOM IN ETNOLOGINJAM

Lansko leto in na začetku letošnjega leta so nekateri slovenski etnologi in etnologinje dobili ugledna strokovna priznanja oziroma nagrade (poleg Murkovih nagrad/priznanj in Valvasorjevih priznanj, o katerih smo obširneje pisali že v lanskih izdajah Glasnika SED). Vsem naštetim iskreno čestita tudi naše uredništvo, v nadaljevanju pa objavljamo izseke iz utemeljitev.

Predsednik Milan Kučan je 24. novembra lani na posebni slovesnosti izročil dr. Vilku Novaku za bogato in ustvarjalno življenjsko delo v etnologiji srebrni častni znak svobode. Pri tem je predsednica Slovenskega etnološkega društva dr. Duša Krnel - Umek predlog za omenjeno odlikovanje utemeljila z besedami: »Etnologija, ki jo je razvijal profesor dr. Vilko Novak pri študiju na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani, je bila predstavljena kot široka veda, ki daje znanje o različnih kulturah, ki so se razvile na Zemlji. Predstavljena pa je bila tudi kot ena osrednjih nacionalnih ved, ki daje globlje spoznanje o nas samih in v okviru naroda, ki mu pripadamo po jeziku in kulturi. Profesor dr. Vilko Novak je bil po drugi svetovni vojni prvi in dolgo časa edini profesor na Oddelku za etnologijo. Vendar je bilo znanje o stanju in dosežkih stroke v Evropi, ki ga je posredoval, ob srečanjih s tujimi profesorji in študenti povsem enakovredno. Poseben poudarek pri študiju

etnologije je bil na slovenski ljudski kulturi, ki je bila predstavljena kot sestava treh področij življenja: gmotnega, družbenega in duhovnega. Področja življenja so bila prikazana še po različnih slovenskih območjih: alpskem, osrednjeslovenskem, panonskem in sredozemskem. Temu konceptu je sledila usmeritev varovanja in preučevanja etnološke dediščine, ki so ga razvijali akademjska inštituta, muzejske in spomeniško-varstvene ustanove. Smer je sledila gojenju in razvijanju narodne istovetnosti, ki so jo evropski narodi z lastnimi nacionalnimi državami oblikovali v 19. in 20. stoletju. Široko dimenzijo narodnega je profesorju dr. Vilku Novaku dajala srečna povezava slovenistike in etnologije, kar je njegovim predavanjem etnologije dajalo globlji smisel o pomenu maternega jezika v našem življenju. Generacije študentov so tako dobile sistematičen, podroben in analitičen pregled slovenske ljudske kulture. Svojo ustvarjalno moč je izrazil v številnih delih, med katerimi sta dve temeljni za področje narodne etnologije: Slovenska ljudska kultura (1960) in Raziskovalci slovenskega življenja (1986).«

Pedagoški kolegij Oddelka za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete na Univerzi v Ljubljani je za slovesno listino Univerze v Ljubljani predlagal dr. Zmaga Šmitka, ki je 3. decembra lani ob prazniku Univerze priznanje dejansko tudi prejel, a ne omenjeno listino, temveč vrednejše priznanje - zlato plaketo Univerze. Pri utemeljitvi zanjo so predlagatelji izhajali predvsem iz dejstva, da je dal pobudo in da je zaslužil za organizacijo odmevnih šestih Mednarodnih etnoloških poletnih šol oziroma simpozijev (MESS- Mediterranean Ethnological Summer School/Symposium) med letoma 1994 in 1999. S tem je prispeval naprecenljiv delež k uveljavitvi slovenske etnologije in kulturne antropologije v svetu.

Dr. Zmaga Šmitek, redni profesor za

neevropsko etnologijo in antropologijo religije na omenjenem oddelku, je kot predstojnik organizacijskega odbora in član mednarodnega znanstvenega sveta s svojim strokovnim znanjem, znanstvenim ugledom in organizacijskimi sposobnostmi nesporno najbolj zaslužen za nastanek in uveljavitev mednarodno najodmevnejšega projekta slovenske etnologije in antropologije doslej. MESS si je zamislil kot srečavanje predavateljev in študentov iz številnih evropskih univerz in možnost za preverjanje različnih metodoloških izhodišč ter najnovejših raziskovalnih dosežkov s področja etnologije in antropologije. Vsebinsko je simpozij/poletno šolo razdelil na tri tematske sklope: geografskega, metodološkega in predmetnega, v njihovo organizacijo pa vložil svoje bogate izkušnje in predvsem svojo znanstveno reputacijo doma in v tujini. Skupaj s sodelavci je povabil v Slovenijo najbolj uveljavljene raziskovalce in raziskovalke v mednarodnem merilu. Tako je na dosedanjih mednarodnih etnoloških poletnih šolah oziroma simpozijih MESS v Piranu sodelovalo več kot 50 predavateljev in predavateljic ter več kot 200 njihovih študentov in študentk iz 22 držav. Poleg tujih predavateljev in predavateljic pa so svoje raziskovalno delo redno predstavljali tudi slovenski etnologi in etnologinje oziroma antropologi in antropologinje. Tudi z združitvijo znanstvenega simpozija in šole je profesorju Šmitku uspelo MESS uveljaviti kot inovativno in zato mednarodno jasno razpoznavno institucijo, ki se opazno razlikuje od nepreglednega števila strokovnih simpozijev po svetu. Ustanovil je znanstveni forum, ki na mednarodno primerljivi ravni postavlja nova merila stroki in izobraževanju, kar dokazujejo tudi prvi poskusi posnemanja njegovega modela v Avstriji in Nemčiji. Tako je omogočil mednarodno primerjavo različnih metodoloških konceptov in raziskav, ponudil alternativno obliko

Nagrajenec prof. dr. Vilko Novak (levo dr. Ingrid Slavec Gradišnik, desno ga. Jadranka Šumi)

izobraževanja študentov, ustvaril možnosti za sodelovanje med različnimi etnološkimi in antropološkimi institucijami v Evropi in navsezadnje (so)izdal tri mednarodno odmevne publikacije (MESS 1, 2 in 3).

Ob 80-letnici Filozofske fakultete pa sta veliki priznanji Filozofske fakultete prejela dr. Vilko Novak in dr. Vitomir Belaj, ki sta pomembno pripomogla k razvoju Filozofske fakultete in njenih strok.

Prvemu smo dolžni zahvalo za njegovo znanstveno predanost ne le etnološkemu in slavističnemu, temveč tudi širšemu filološkemu in kulturnozgodovinskemu raziskovanju, pa tudi za njegovo pedagoško delo. Njegovo znanstveno delo, kot med drugim navaja tudi utemeljitev predloga za omenjeno nagrado, je bilo predstavljeno in ocenjeno precejkrat in bo zagotovo še predmet strokovnega kritičnega navdiha: izjemna bibliografija samostojnih in uredniških publikacij, razprav v znanstveni periodiki in zbornikih, kritičnih pretresov, priložnostnih zapisov, polemik, prevodov. Etnološka besedila se dotikajo vseh disciplinarnih področij: splošnih vprašanj, disciplinarne zgodovine, empiričnih

obdelav poglavij iz materialne, družbene in duhovne kulture Slovencev, etnološke kartografije. Nič manj številni niso tisti, ki odsevajo Novakov vsestranski interes za rodno pokrajino, njegovo ambasadorstvo med slovensko in madžarsko kulturo, spoštljiv dolg do svojih učiteljev in vzornikov, kritičnost pri obravnavah širših kulturnozgodovinskih vprašanj. Poleg vsega, kar je ostalo zapisano izpod njegovega peresa, pa se utegnejo v spominu izgubiti občudovanja vredne podrobnosti, s katerimi je v znanstveno delo vpeljeval iz leta v leto večje število študentov. Nekatere, danes kdaj pa kdaj pozabljene vrline znanstvenikov - kritičnost, razgledanost, filološka akribija, doslednost, zahtevnost po temeljnem znanju, sprejemljivost za argumentirano drugačnost, so zagotovo ostale vsaj v spominu, če že ne v praksi študentk in študentov pokončnega in strogega, predanega in neposrednega, skromnega velikega profesorja. Želimo, kot navaja utemeljitev, da bi ob nizu drugih priznanj, ki so mu bila podeljena, vendar jih je v svoji zadržanosti, a najbrž tudi nezaupljivosti do ceremonialov, priznanje Filozofske fakultete sprejel kot ponižno

oddožitev in hvaležnost študentov ter naslednikov za to, da nam je osvetlil mnogotere poti etnološkega spoznavanja in dopustil, da si vsak izbere svojo - tako kakor on sam. Navsezadnje je etnologijo uveljavil na univerzni ravni, jo nesramežljivo vpeljal v družbo humanističnih ved in Filozofsko fakulteto obdaril z dragocenim ter plodovitim pogledom nacionalne in primerjalne vede. Ne vemo, kakšna bi bila etnologija brez njega, takšna, kakršna je danes, pa je tudi plod njegovih prizadevanj.

Temeljni interes dr. Vitomirja Belaja, od leta 1988 zunanji predavatelj za komparativno mitologijo in (od leta 1993) etnologijo Evrope na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo, sicer tudi dekan Teološke fakultete Matije Vlačiča Ilirika v Zagrebu in redni profesor Filozofske fakultete v Zagrebu, je usmerjen k preučevanju zgodovine etnološke misli (zlasti pri Hrvatih), ljudske pobožnosti in verovanj, obenem pa tudi raziskovanje mitološkega ozadja slovenskih običajev. Izdal je več kot 150 pomembnih člankov, doma in v tujini, leta 1998 je v Zagrebu izšla njegova monografija z naslovom Hod kroz

godinu, mitska pozadina hrvatskih narodnih običaja i vjerovanja. Njegova predavanja na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo ljubljanske Filozofske fakultete pa so pomenila pomembno novost – predmet komparativna mitologija je bil uveden prvič, odkar je bil ustanovljen omenjeni oddelek, z njegovimi predavanji pa je postal študijski program vsekakor bogatejši. Od leta 1991 sodeluje tudi pri programu podiplomskega študija smeri komparativna mitologija, v okviru katere je že prevzel mentorstvo pri magistrski nalogi in doktorski disertaciji. Profesor Belaj pa ni pomembno pripomogel le k obogatitvi študijskega programa oddelka, temveč je s svojimi predavanji dobesedno navduševal in še navdušuje nove in nove generacije študentov. V svojih odličnih predavanjih študentom odkriva starodavna verovanja, šege in mite starih Slovanov ter jih seznanja z njihovo kulturno zgodovino, njegova predavanja pa so obenem tudi metodološki napotki za analizo in interpretacijo tovrstnega gradiva. S svojim znanjem in znanstveno preciznostjo je dr. Vitomir Belaj zgled mnogim študentom – bodočim raziskovalcem.

Znanstvenoraziskovalni center SAZU je zlati znak ZRC za leto 1999 podelil tudi antropologu dr. Borutu Telbanu, za

vrhunske znanstvenoraziskovalne rezultate, za delo, predstavljeno v knjigi *Dancing Through Time: A Sepik Cosmology*.

Za diplomsko nalogo **Grand hotel Union v Ljubljani: razvoj in družabno življenje v njem** sta njeni avtorici, **Maša Bizovičar** in **Barbara Šterbenc Svetina**, 9. februarja letos prejeli *fakultetno Prešernovo nagrado* za študente za leto 1999. Predlagatelja, red. prof. dr. Janez Bogataj in red. prof. dr. Božidar Jezernik, sta v svoji utemeljivi med drugim o nalogi, ki je bila izdelana v študijskem letu 1998/99, zapisala tudi to, da je razdeljena, tudi avtorsko, na dva dela. V prvem avtorica Maša Bizovičar podrobno predstavlja Grand hotel Union in njegovo vlogo v družabnem življenju Ljubljančanov od ustanovitve do druge svetovne vojne, v drugem pa govori Barbara Šterbenc Svetina o maškaradah v njegovi Veliki dvorani, in sicer v obdobju od 1906 do druge svetovne vojne. Naloga je opremljena z vrsto izčrpnih opomb, pregledom uporabljenih virov, literature, navedeni so informatorji, priložen pa je tudi vprašalnik, ki sta ga uporabili za zbiranje gradiva. Avtorici sta zbrali tudi veliko število slikovnih virov, ne samo pisnih, in jih vnesli v nalogo, vendar ne kot ilustracije, ampak kot gradivo, enakovredno besedilu in izrazni »jezik« hkrati. Avtorici sta izdelali izredno kakovostno raziskovalno nalogo, ki je glede

na svoj predmet **novost v stroki**. Tudi v širših medstrokovnih okvirih na področju družboslovja je naloga prva celovita etnološka in kulturnoantropološka raziskava hotela, okolja s specifičnimi življenjskimi slogi ter razmerji med gosti, zaposlenimi v hotelu in predvsem tudi prebivalci kraja. Vpetost hotela Union v življenjski utrip Ljubljane, vsakdanjik in praznike njenih prebivalcev odstira prvi del naloge, ki govori tudi o družbenem dogajanju na ravni zabave, prireditve, telovadnih nastopov, razstav in seveda skrbi ter odnosov do gostov. Maškaradi, najznačilnejšemu mestnemu ritualu v pustnem času, je namenjeno celo drugo poglavje. Tako skozi posamezne razvojne in tipološke modele maškarade spoznavamo pravzaprav tudi strukturo ljubljanskega prebivalstva glede na njegovo politično, družbeno in tudi družabno pripadnost. Avtorici sta pri oblikovanju diplomske naloge dosegli visoko stopnjo samostojnosti. Inovativnost je vidna pri podrobni rekonstrukciji naštetih, na prvi pogled drobnih in nepomembnih, slikovnih in pisnih virov, ki s poglobljeno analizo posredujejo pomembna spoznanja. Prav v zvezi z viri ni nepomembna pripomba, da v Grand hotelu Union seveda nimajo kakega urejenega arhiva. Zato so bili zbiranje gradiva, njegova analiza in interpretacija precej metodološko zahtevnost. Naloga je bila tudi javno predstavljena z zagovorom v Café teatru. Obiskovalci so do zadnjega kotička napolnili dvorano in med drugim smo lahko slišali tudi zagotovilo direktorja hotela, da bodo nalogo v letu 2000 natisnili v samostojni knjižni izdaji. Tako bomo dobili prvo celovito monografijo o hotelu Union, ki je ob zgraditvi leta 1905 pomenil enega največjih, najsodobnejših in najpopolnejših hotelov v jugovzhodnem delu Evrope, južno od Prage in Dunaja.

Etno večer 7.12.1999, razgovor z dobitnikom Murkovega priznanja prof. dr. Božidarjem Jezernikom, (foto: I. Keršič)